PANDEMIYA SHAROITIDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MILLIY TAJRIBA

Ortiqov Xayrulla Toshnazarovich O'zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti moddiy ta'minot kafedrasi katta o'qituvchisi, dotsent

Koronavirus pandemiyasi tugallanmagan, ya'ni bugungi kunda ham davom etayotgan bo'lsada, asosiy karantin tadbirlarning bekor qilishini epidemik vaziyatning yumshaganligidan darak bermoqda. Mikroorganizmlar, shu jumladan viruslarning tabiatda tez o'zgaruvchanligi, ya'ni mutatsiyaga uchrashi haqida deyarli hamma tushunchaga ega bo'ldi. Shunday ekan keyinchalik insoniyatni yana qanday mikroorganzmlar kutib turishini taxmin qilish qiyin.

Kornavirus pandemiyasi boshlanishi va karantin tadbirlarining boshlanishining asosiy sanalariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, 2020-yil 11-mart kunida Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti koronavirus bo'yicha Pandemiya tartibini e'lon qildi. [4]

O'zbekistonda 15-mart kuni koronavirus yuqishi bilan bog'liq birinchi holat aniqlanishi bilan Hukumat zudlik bilan mamlakatda KOVID-19 ning tarqalishini oldini olish uchun qat'iy chora-tadbirlar ko'rishga kirishdi. [4]

2020-yil 16-mart kunidan karantin tadbirlari yo'lga qo'yildi, jumladan:

O'zbekistondagi barcha bog'chalar, maktablar va oliy ta'lim muassasalari koronavirus tarqalishiga qarshi profilaktika maqsadida karantinga yopildi.

Jahonning barcha mamlakatlari bilan avia va avtomobil qatnovlari to'xtatildi. Shu bilan birgalikda, temir yo'l orqali yo'lovchi tashishga uch kun davomida ruxsat berildi. Bu qaror ayni vaqtda Rossiya va boshqa davlatlarda bo'lib turgan O'zbekiston poezdlarining qaytib kelishi bilan bog'liq.

Xorijdan olib kelinadigan harbiy xizmatchilar harbiy sanatoriylarda tashkil etilgan karantin hududlariga joylashtirildi.

Barcha ommaviy tadbirlar, shu jumladan, Navro'z bayrami doirasidagi umumxalq sayllari bekor qilindi. Futbol bo'yicha O'zbekiston chempionati to'xtatildi.

2020-yil 23-martdan ommaviy tadbirlar, shu jumladan to'ylarni o'tkazish taqiqlandi. Umumiy ovqatlanish joylari ham yopildi.

Niqob taqish majburiy, xodimlar masofadan ishlashga o'tadi.

«O'zbekiston temir yo'llari» respublika bo'ylab yo'lovchi tashish faoliyatini to'xtatdi.

Toshkent shahridagi barcha buyum bozorlari va savdo komplekslari faoliyati to'xtatiladi.

O'zbekistonda dehqon bozorlaridan boshqa barcha bozorlar yopildi.

Qat'iy karantin tadbirlarining e'lon qilinishiga nimalar sabab bo'ldi, avvalambor ushbu kasallik insoniyat uchun kasallik bo'lib, uning kechish tezligi, qanday kechishi, oqibatlari va davolash usullari haqida ma'lumotlar mavjud emas edi. Agarda ushbu karantin choralari qo'llanmaydigan bo'lsa, tibbiyot muassasalariga bosimning ko'chayib ketishi, kasallik tarqalishi tezlashib, bemorlar bilan birga qurbonlar soning bir necha bor oshishiga sabab bo'lishi mumkin edi. Bundan tashqari pandemiyanig birinchi to'lqini rivojlangan davlatlar tibbiyotini kollaps holatiga olib kelganligi sir emas.

Tarixda 1918-yilda Ispanka, 2009-yilda X1H1 pandemiyalari davrida pandemiyani jilovlash uchun harbiylarning o‘rni beqiyosligi isbotlangan. Qurolli Kuchlarning intizomi, obro‘si va boshqaruv tizimi krizis vaziyatlarda fuqarolik boshqaruv tizimida yordam berish uchun qo‘l keladi. Shu sababli ham KOVID-19 pandemiyasidan jabrlangan barcha mamlakatlar rahbarlari Qurolli Kuchlardan foydalashga majbur bo‘ldi.

Pandemiya davrida O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlaridan quyidagi maqsadlarda foydalanildi: [3,4]

Logistika va tashish:

Fuqarolarni (turistlar va boshqalar) o‘z vataniga qaytarish (repatriatsiya);

halqaro va insonparvarlik yordami;

bemorlar, tibbiyot xodimlarini va tibbiy mol mulklarni tashish.

Tibbiy ko‘mak:

Jamoat joylari dezinfeksiyasi;

Dala gospitallari va saralash markazlarini yoyish;

Muloqotda bo‘lganlarni nazorati va test o‘tkazilishi;

Harbiy tibbiy mutaxassislar yordami;

Davlat boshqaruvi organlariga yordam berish va ichki xavfsizlik: [1]

Muloqotdagilarni nazorat qilish uchun ko‘mak berish;

Chegara nazorati;

Migratsiyani boshqarish – huquqiy tartibni saqlash;

Karantinga amal qilinishini ta’minlash;

Shifoxona, karantin hududlari, davlat korxonalari va infrastuktura ob’ektlarini qo‘riqlash.

Karantin muassasalaridan tashqari uy karantiniga olingan sonining ham oshib borishi karantinga olinganlarni belgilangan karantin qoidalariga amal qilishlarini nazorat qilish uchun xodimlar sonining yetishmasligiga olib kela boshladi. Shu sababli yordamchi sifatida 8 142 ta karatinga olingan oilalarda 7 245 nafar fuqaro karantinga olingan oilalarga biriktirilgan posbon sifatida jalb qilindi.

Bundan tashqari karantin davrida Respublika bo‘yicha 1 324 ta blok postlar tashkil etildi va ularda Ichki ishlar, Milliy gvardiya, Mudofaa vazirligi harbiy xizmatchilari bilan 4 714 nafar fuqaro posbon sifatida jalb qilindi.

Bundan tashqari 126 ta xayriya markazlari tashkil etilib, ularga 884 nafar jamoat ishchilari jalb etildi. Ushbu xayriya markazlarida ham karantin qoidalariga amal qilinishini nazorat qilish Ichki ishlar va Milliy gvardiya xodimlariga yuklatildi.

2020-yil 3-arel kuniga qadar belgilangan karantin qoidalarini buzayotganlar soni 20 000 mingdan, 20-aprel kuniga kelib 80 000 mingdan oshdi.

2020-yil 10-may kuniga kelib karantinda bo‘lganlar soni 42 000 mingdan ortiqni tashkil etdi.

Yuqoridaglardan kelib chiqqan holda favqulodda vaziyatlarda davlat organlari muvofiqlashtiruvchi maxsus davlat organi (mudofaa yoki kuch ishlatar tuzilmaga ega boshqa vazirlikning boshchiligida emas) tomonidan boshqarilishi, qurolli kuchlarning fuqarolik organiga yordam berishi orqali yuzaga kelgan favquloda vaziyat (holat)ning tezda bartaraf etilishiga hissa qo‘shadi. Shu sababli favqulodda vaziyatlarda harakat qila

oladigan mobil platforma tuzilish, har qanday favqulodda holatda insonlar hayoti va sog‘ligiga xavf yuzaga kelishini hisobga olib tibbiyot xizmati platformaning bir qismi bo‘lishi kerak.

Chuqur mulohazali va to‘g‘ri tashkil etilgan boshqaruv tizimi, qurolli kuchlardan foydalanishning maxsus ishlab chiqilgan tartibi yoki qoidalari, mahalliy hokimiyat organlari va aholi hamkorlikda samarali faoliyat ko‘satishining asosiy omili bo‘lib xizmat qiladi.

Favqulodda vaziyat va tabiiy ofatlarda harakatlar sifati va samarasi hududiy va mahalliy darajada favqulodda holatlarda jalb qilinuvchi muntazam vazirlik va idoralar hamkorlikdagi tayyorgarlik mashg‘ulotlari o‘tkazilib turilishi harakatlar samaradorligini oshiradi.

Pandemiya davrida jalb qilingan harbiy xizmatchilar kasallik tarqalish ehtimolini minimal darajaga tushirish uchun o‘qitilgan va ta’minlangan bo‘lishi shart. Shuningdek harbiy xizmatchilar biologik xavf to‘g‘risida ma’lumotga ega bo‘lishi va zaruriy darajada himoyalangan bo‘lishi lozim.

Tibbiy–sanitar me’yorlar talablariga muvofiq bo‘lmagan milliy xavfsizlikka yoki chegarlarni qo‘riqlashga aloqador bo‘lmagan barcha harbiy faoliyat to‘xtatilishi yoki qisqartirilishi zarur.

Adabiyotlar

1. Retsenzirovannaya statya Pandemii i voorujennыe silы: kakie roli yavlyayutsya podxodyaщimi. Djon L.Klark, Connections QJ 19, № 2 (2020); 85-99 https:// doi. Org/ 10.11610/ Connections rus 19/2/06.

2. Statya “Razvertыvanie voorujennых sil vovremya korona virusnogo krizisa: soblyudenie Kodeksa povedeniya OBSE”, Aleksandr Lambert, Filip Eydus, Tomas Shmidt

3. O‘zbekiston Respubikasi Prezidentining Farmoni 2020 yil 20 iyul kunidagi №UP-6029 “O dopolnitenых merax podderjki naseleniya, sub’ektov predprinimatelstva, sferы obщestvennogo pitaniya, torgovli i uslug dlya snijeniya negativnogo vozdeystviya koronavirusnoy pandemii”.

4. KUN. UZ. 23.51/15.03.2020//225036 O‘zbekiston Respublikasida karantin choralari: Asosiy ma’lumotlar.